

Učitelji kot žrtve nasilja – pojavnost različnih oblik nasilja nad osnovnošolskimi učitelji s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev

Ines Bušič, Milena Šokčević in Maja Tošik

Predstavili bomo pojavnost in pogostost pojavljanja posameznih oblik nasilnega vedenja, ki se dogaja s strani različnih izvajalcev, nad učitelji slovenskih osnovnih šol. V raziskavi je sodelovalo 291 osnovnošolskih učiteljev, od tega 36 moških. V vzorec so bile vključene osnovne šole iz vseh slovenskih regij. S pomočjo anketnega vprašalnika smo ugotovili, da je zaznavanje pogostosti nasilja s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev nizko. Rezultati so pokazali, da učitelji poročajo o vseh oblikah nasilja in skoraj vseh specifičnih vedenjih znotraj določene oblike. Učitelji so najpogosteje žrtve nasilja s strani učencev, najredkeje pa s strani nadrejenih. Poleg tega so najpogosteje deležni psihološkega nasilja, najredkeje pa spletnega in ekonomskega. Povzamemo lahko, da učitelji doživljajo nasilje s strani vseh izvajalcev, čeprav je zaznavanje njegove pogostosti dokaj nizko. Glede na to, da nasilje nad učitelji narašča (Lešnik Mugnaioni idr., 2009) in da šole stremijo k ničelni toleranci do tega pojava, smo želeli s to raziskavo opozoriti na problematiko nasilja nad učitelji in spodbuditi njegovo nadaljnje raziskovanje.

Uvod

Vse do 80. let prejšnjega stoletja se v Evropi ni govorilo o nasilju nad učitelji (Wilson, Douglas in Lyon, 2011). Predvsem se je raziskovalo in osredotočalo na medvrstniško nasilje, nasilje šole nad učenci ter kaznovanje, discipliniranje in zlorabo moči učiteljev nad učenci (Lešnik Mugnaioni, Koren, Logaj in Brejc, 2009). Tako v slovenskem kot mednarodnem okolju se v zadnjih letih vse pogosteje govori o nasilju nad učitelji, vendar na tem področju še vedno primanjkuje raziskav (npr. Lešnik idr., 2009; Wilson idr., 2011). Zaradi tega smo se v naši raziskavi osredotočili na pojavnost različnih oblik nasilja nad učitelji s strani učencev, staršev, zaposlenih in nadrejenih, saj ima učitelj pomembno vlogo pri ugodnem razvoju otrok in mladostnikov. Tako bi poznavanje problematike nasilja nad učitelji in ciljno usmerjeno odpravljanje le-tega pripomoglo k boljšemu počutju učiteljev ter posledično pozitivno vplivalo na opravljanje njihovega dela.

V nadaljevanju so predstavljene slovenske in tuje raziskave o pojavnosti nasilja nad učitelji, saj je le-to prisotno v različnih družbenih in mednarodnih okoljih ter se kot tako kaže na podoben način oziroma v istih oblikah. Nasilje nad učitelji je mednarodni problem, ki bi ga kot takega morali tudi obravnavati (Longobardi, Badenes-Ribera, Fabris, Martinez in McMahan, 2018).

Nasilje nad učitelji s strani učencev

Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture (2006, v Lešnik Mugnaioni idr., 2009) je izvedel anketo o pojavu nasilja nad učitelji in vzgojitelji. Sodelovalo je 4934 zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, in sicer iz vrtcev (7), osnovnih šol (159), srednjih šol (62), dijaških domov (3) in glasbenih šol (3). Z anketo so spraševali zaposlene o fizičnem, besednem, ekonomskem, psihičnem in spolnem nasilju nad učitelji. Kar 60 % vseh sodelujočih je menilo, da nasilje v vrtcih in šolah narašča. Med vsemi oblikami nasilja, ki so jih preverjali, sta bila najpogostejše izpostavljena verbalno in psihično nasilje. O hujših oblikah psihičnega nasilja, kot so grožnje, klevetanje, šikaniranje in izsiljevanje, je 10 % udeležencev poročalo, da ga doživljajo pogosto. 40 % anketiranih je poročalo, da so doživeli fizičen napad brez poškodb, 64 % pa je bilo takih, ki so utrpeli poškodbe. 10 % učiteljev je poročalo, da fizično nasilje preživljajo pogosto ali celo zelo pogosto. Uničevanje lastnine je doživelo 40 % anketiranih. Več kot polovica udeležencev (68 %) spolnega nadlegovanja ni doživela nikoli.

D. Lešnik Mugnaioni in sodelavci (2009) so med drugim preverjali oblike nasilja in njihovo pogostost v slovenskih šolah. Na anketni vprašalnik so prejeli 262 odgovorov iz 27 šol. Večina anketirancev (76,7 %) je bila ženskega spola, povprečna delovna doba pa je bila 16,6 let. V vzorec so zajeli 68,4 % osnovnih šol, preostanek so predstavljale srednje poklicne, tehniške in druge šole ter gimnazije. Učitelji so najpogosteje poročali o besednem nasilju (18,4 % učiteljev besedno nasilje zaznava pogosto ali zelo pogosto), kateremu sta sledila psihološko (15 % učiteljev ga zaznava pogosto ali zelo pogosto) in ekonomsko (7,6 % učiteljev ga zaznava pogosto ali zelo pogosto), najmanj pa so poročali o spolnem in fizičnem nasilju. Spolnega nasilja ne zaznava 98,9 % učiteljev ali pa to zaznava zelo redko ali občasno, prav tako skoraj vsi učitelji (98,8 %) ne zaznavajo fizičnega nasilja oz. ga zaznavajo zelo redko ali občasno.

V študiji, narejeni na Slovaškem, se je na vzorcu 364 učiteljev pokazalo podobno kot v slovenskih raziskavah. Vsaj polovica učiteljev je poročala, da je v zadnjih 30 dneh doživela nasilje s strani učencev, in sicer je 35,4 % učiteljev poročalo o verbalnem nasilju, 12,4 % o uničenju osebne lastnine in 4,9 % o fizičnem nasilju (Dzuka in Dalbert, 2007).

Študija na Finskem je pokazala, da je imela od 215 osnovnošolskih učiteljev četrtina občasno izkušnjo z nasiljem, od tega jih je 3,3 % doživljalo nasilje vsak teden, 3,7 % vsak dan in 67,4 % učiteljev skoraj nikoli (Kauppi in Pörhölä, 2012).

V Srbiji sta Popadić in Plut (2006) izvedla študijo, ki je ugotavljala nasilje nad učitelji v osnovnih šolah s perspektive učencev ($N = 26\ 628$). Učenci so v 58 % poročali, da nikoli niso bili priča verbalnemu nasilju učenca nad učiteljem, 28,6 % jih je poročalo, da se je to zgodilo enkrat ali dvakrat, 13,4 % pa jih je poročalo, da se je to zgodilo večkrat ali celo pogosto. Skoraj vsi učenci (91,7 %) so poročali, da nikoli niso bili priča fizičnemu nasilju učenca nad učiteljem, 6,6 % jih je bilo priča enkrat ali dvakrat, 1,7 % pa večkrat.

Na Hrvaškem so M. Lokmić, Opić in V. Bilić (2013) izvedli študijo, ki je vključevala 175 učiteljev osnovnih in srednjih šol (88 iz osnovne šole). Rezultati so pokazali, da je 74,3 % učiteljev imelo izkušnjo z nasiljem v tekočem šolskem letu, od tega jih je 28 % doživelo nasilje enkrat na leto, 15,9 % enkrat na mesec, 21,3 % enkrat na teden in 9,1 % enkrat na dan. Avtorji niso potrdili razlik v količini nasilja nad učitelji v osnovni in srednji šoli. V raziskavi se je pokazala tudi razlika med spoloma, in sicer so bili učitelji večkrat žrtve objavljanja neprimernih vsebin o njih na spletu kot učiteljice. Avtorji kot možni razlog za to navajajo, da so učitelji bolj strogi

med poukom in tako učenci posledično uporabijo splet za razbremenitev vsega, česar niso mogli sporočiti med poukom, in kot način maščevanja osebi, ki jo vidijo kot krivo. Rezultati so pokazali tudi negativno povezavo med delovno dobo in frekvenco negativnih vedenj s strani učencev.

V ameriški raziskavi, v kateri je sodelovalo 2998 učiteljev osnovnih in srednjih šol, so avtorji ugotovili, da so učitelji, ki so bili žrtve nasilja vsaj enkrat, večinoma (94 %) poročali, da je bilo to storjeno s strani učencev, nato s strani staršev (37 %) in sodelavcev (21 %). Učitelji, ki so bili žrtve nadlegovanja (npr. neprimerni komentarji in gibi, ustrahovanje, spletno nasilje) so v 67,4 % primerov poročali, da so bili krivci učenci, v 22,2 % primerov starši in v 10,4 % primerov zaposleni. Učitelji, ki so poročali o kraji ali uničenju osebne lastnine, so večinoma kot storilce navajali učence (90,3 %), omenjali pa so tudi zaposlene (7,6 %) in starše (2,1 %). Učitelji, ki so doživeli fizično nasilje (npr. metanje objektov, fizični napad) so v 91,8 % poročali, da je bilo to storjeno s strani učencev, 5,6 % s strani zaposlenih in 2,5 % s strani staršev. Od vseh učiteljev (73 %), ki so poročali o izkušnji z nadlegovanjem, jih je večina poročala o izkušnji z neprimernimi komentarji in gibi ter grožnjami, medtem ko jih je samo 4 % poročalo o spletnem nasilju. To je bilo v 58,9 % storjeno s strani učencev, sledilo je s strani staršev (18,5 %) in nato s strani zaposlenih (16,1 %). Avtorji so tako zaključili, da je bilo največ nasilja izvedenega s strani učencev, najpogostejša oblika pa je bila verbalno nasilje (npr. grožnje).

Nasilje nad učitelji s strani staršev

V SVIZ-ovi anketi iz leta 2006 (citirano v: Lešnik Mugnaioni idr., 2009) so nekateri zaposleni pri odprtih vprašanjih omenili primere nasilja staršev nad učitelji. Poročali so o kričanju staršev nad učitelji, izsiljevanju za ocene, grožnjah s prijavo na ministrstvo, nadlegovanju po telefonu in razbijanju z vrati. V ameriški raziskavi so podobno ugotovili, da je bila najpogostejša oblika nasilja s strani staršev nadlegovanje (McMahon idr., 2014). Marinšek (2006) ugotavlja, da je večina pritožb staršev na račun šole v Sloveniji povezanih s procesom ocenjevanja znanja.

Nasilje nad učitelji s strani sodelavcev

D. Lešnik Mugnaioni in sodelavci (2009) so ugotovili, da so različne oblike nasilja med zaposlenimi zelo redke. Večina anketiranih navaja, da se v šolah fizično nasilje med zaposlenimi nikoli ne dogaja (97,3 %), spolno nasilje

pa le izjemoma (80,5 %). Precejšen delež zaposlenih (70 %) ne zaznava psihološkega nasilja oz. ga zaznava zelo redko ali občasno, je pa 8,2 % učiteljev, ki psihološko nasilje zaznavajo pogosto ali zelo pogosto. Ekonomsko nasilje so anketiranci zaznavali kot najbolj pogosto obliko nasilja med zaposlenimi. Doživlja ga 37 % anketiranih, od tega 6,6 % pogosto ali zelo pogosto. Manj pogosto je tudi besedno nasilje, ki ga 2,7 % anketiranih zaznava kot pogosto ali zelo pogosto. McMahon in sodelavci (2014) pa so v svoji raziskavi ugotovili, da je najpogostejša oblika nasilja s strani zaposlenih nadlegovanje.

Na Hrvaškem so avtorji izvedli raziskavo na vzorcu 764 učiteljev (78,3 % žensk) osnovnih in srednjih šol iz Splita. Več kot polovica učiteljev (53,6 %) je učila na osnovni šoli, s povprečno delovno dobo 16 let. Rezultati so pokazali, da je bilo 22,4 % učiteljev v zadnjih 12 mesecih izpostavljenih psihološkemu nadlegovanju, medtem ko jih je bilo 31,7 % le-temu priča. Rezultati so pokazali tudi, da so imeli učitelji, ki niso bili izpostavljeni nadlegovanju, daljšo delovno dobo (Russo, Milić, Knežević, Mulić in Mustajbegović, 2008).

Nasilje nad učitelji s strani nadrejenih

Bezenšek in T. Purgaj (2015) sta v svojo raziskavo vključila 106 osnovnošolskih učiteljev, od tega jih je bilo 84 % ženskega spola. V raziskavi jih je med drugim zanimalo, v kakšni vlogi (žrtev, nasilnež, opazovalec) so se učitelji srečali s psihičnim nasiljem in kdo je bil storilec tega nasilja. Več kot polovica učiteljev (65,1 %) se ni srečala s psihičnim nasiljem. Z vlogo žrtve se je srečalo 14,2 % učiteljev, preostali učitelji pa so bili v vlogi opazovalca ali nasilneža. Učitelji so kot izvajalce trpinčenja najpogosteje navajali ravnatelja ali ravnateljico.

V naši raziskavi smo se osredotočili na psihološko, besedno, fizično, spolno, ekonomsko in spletno nasilje nad učitelji slovenskih osnovnih šol. Predvsem nas je zanimala pojavnost in pogostost pojavljanja posameznih oblik nasilja s strani različnih povzročiteljev nasilja, s katerimi se srečujejo učitelji pri svojem delu, torej s strani učencev, staršev, zaposlenih in nadrejenih.

Metoda

Udeleženci

Za sodelovanje v raziskavi smo kontaktirali 375 šol, pri čemer je bilo vsega skupaj 823 klikov na anketni vprašalnik, z izpolnjevanjem pa jih

je zaključilo le 291. Tako je bilo v vzorec vključenih 291 osnovnošolskih učiteljev, od tega 36 moških. Povprečna delovna doba udeležencev je 19 let, v razponu od 1 do 40 let, pri čemer jih 122 poučuje na razredni stopnji. V vzorec smo zajeli učitelje iz vseh regij – 9,6 % iz Gorenjske, 9,3 % iz Goriške, 4,5 % iz Jugovzhodne Slovenije, 8,6 % iz Koroške, 3,8 % iz Obalno-kraške, 30,9 % iz Osrednjeslovenske, 7,2 % iz Podravske, 4,8 % iz Pomurske, 2,4 % iz Posavske, 3,8 % iz Primorsko-notranjske, 12,4 % iz Savinjske in 2,7 % iz Zasavske.

Pripomočki in postopek

Za namen raziskave smo na podlagi teoretičnih izhodišč oblikovali anketni vprašalnik. Vprašalnik je vseboval pet sklopov, pri čemer se je zadnji nanašal na demografske spremenljivke (spol, leta poučevanja, stopnja, na kateri poučujejo, in regija šole, v kateri so zaposleni). Ostali štirje sklopi so bili usmerjeni na prepoznavanje izvajalcev nasilja nad učitelji, in sicer smo preverjali nasilje s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev. Vsi štirje sklopi so vsebovali enake sezname nasilnih vedenj, katera se združujejo v besedno, fizično, spolno, ekonomsko, psihološko in spletno nasilje. Naloga udeležencev je bila, da presodijo, kako pogosto so v zadnjih dveh letih doživeli posamezno nasilno dejanje. Odgovarjali so na petstopenjski Likertovi lestvici, pri čemer je 1 pomenilo »nikoli«, 5 pa »skoraj vsak dan«.

Vprašalnik je bil dostopen le v elektronski obliki, in sicer na spletnem portalu *1ka*. Na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport smo poiskali seznam osnovnih šol v Sloveniji po regijah. Na priložene e-naslove šol oz. na e-naslove šolske svetovalne službe (kjer je bil ta podatek na voljo) smo v več časovnih intervalih poslali prošnjo za sodelovanje v raziskavi in delujočo spletno povezavo do anketnega vprašalnika. Pri kontaktiranju šol smo bili pozorni, da so bile v postopek vzorčenja vključene šole iz vseh regij.

Rezultati

Pojavljanje različnih oblik nasilja s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev

Največ učiteljev doživlja besedno in psihološko nasilje, najmanj spletno nasilje, še manj pa ekonomsko (tabela 1). Najpogosteje besedno nasilje izvajajo učenci, ko preklinjajo in učitelju ne pustijo do besede, najredkeje pa nadrejeni. Največ fizičnega nasilja prav tako izvajajo učenci, najbolj izstopa

Tabela 1. Odstotek učiteljev, ki so poročali, da so posamezno nasilno vedenje že doživeli

Oblika nasilja	Posamezno vedenje	Izvajalci nasilja			
		Učenci	Starši	Nadrejeni	Sodelavci
Besedno nasilje	Zmerjanje	27,1	12,7	2,4	10,3
	Dajanje vzdevkov	33	7,9	1,4	9,6
	Zafrkavanje	38,8	5,5	5,5	15,8
	Posmehovanje	42,3	17,5	7,9	24,4
	Ne pustiti do besede	62,2	38,5	24,1	40,9
	Preklinjanje	75,9	16,5	1,7	15,5
Fizično nasilje	Fizični napad	5,8	1	0	1,4
	Grozeče tesno približevanje	8,9	4,5	1	1,7
	Udarjanje s predmeti (npr. loputanje z vrati)	66	4,8	1,4	9,3
Spolno nasilje	Šale s spolno vsebino	17,2	0	2,7	10,3
	Opazke, komentarji, namigi s spolno vsebino	12	0,3	2,4	8,6
	Otipavanje	1,7	0,3	0	1,3
	Na videz »nehoteno« dotikanje intimnih delov telesa	1	0	0	1,7
	Napeljevanje pogovora na spolno vsebino ali učiteljevo intimno življenje	7,9	1	1,4	6,5
Ekonomsko nasilje	Poškodovanje osebne lastnine	10	0,3	0	1
	Odvzem (odtujitev) osebne lastnine	12,7	0,3	0	1,4
Psihološko nasilje	Škodovanje učiteljevemu ugledu in karieri	40,5	41,6	15,5	39,9
	Izsiljevanje za ocene	42,3	40,5	6,9	6,9
	Izvajanje pritiskov	43	60,1	33	31,6
	Grožnje	23,4	25,8	9,3	4,1
	Omalovaževanje vašega dela	53,3	52,2	23	43,6

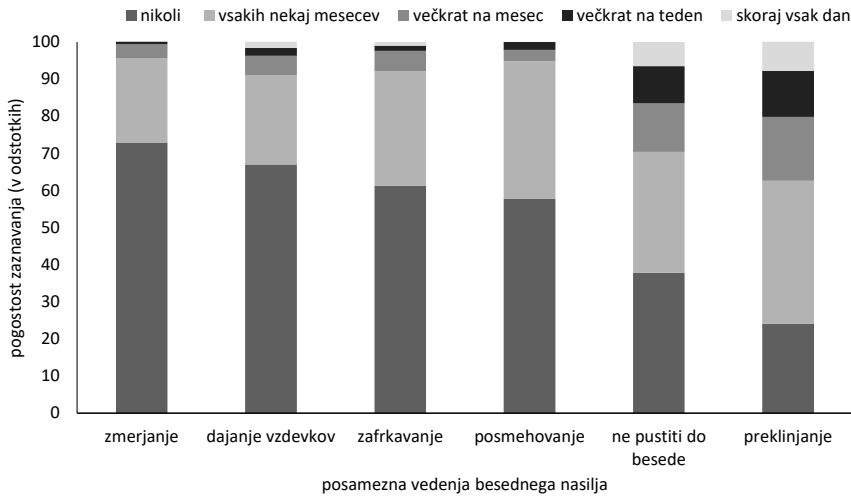
Oblika nasilja	Posamezno vedenje	Izvajalci nasilja			
		Učenci	Starši	Nadrejeni	Sodelavci
Spletne nasilje	Prejemanje grozljivih sporočil prek spleta (Facebooka, e-pošte, ipd.)	3,4	10	1	1,4
	Objava negativnih vsebin (npr. zapis vaših izjav, fotografije, videi ipd.) o učitelju na spletu	5,5	3,1	0,3	1

udarjanje s predmeti. Nihče od udeležencev ni poročal o fizičnem napadu s strani nadrejenega, le-ti pa tudi v splošnem izvajajo najmanj fizičnega nasilja nad učitelji. Pojavljanje spolnega nasilja je redko, največkrat ga izvajajo učenci, najpogosteje v obliki šal s spolno vsebino. Najredkeje pa so izvajalci spolnega nasilja starši. Izvajalci ekonomskega nasilja so največkrat učenci, učitelji pa ne poročajo o ekonomskem nasilju s strani nadrejenih. Najpogostejši izvajalci psihološkega nasilja so starši, izstopata izvajanje pritiskov in omalovaževanje ugleda učitelja, najmanj pogosti izvajalci pa so nadrejeni. Pri spletnem nasilju učitelji poročajo, da so najpogostejši izvajalci starši, predvsem z grozljivimi sporočili, najredkejši izvajalci pa so nadrejeni.

Poleg pregleda, katere oblike nasilja se pojavljajo in kdo so izvajalci, smo analizirali tudi pogostost doživljanja posameznih oblik v zadnjih dveh letih. Rezultati so pokazali, da učitelji v osnovnih šolah v splošnem redko doživljajo nasilje. Sodeč po poročanjih udeležencev nekaterih oblik nasilja sploh ne doživljajo, najpogosteje pa poročajo o besednem in psihološkem nasilju s strani učencev ter psihološkem nasilju s strani staršev, ki pa se sicer ne pojavljajo pogosteje kot na vsakih nekaj mesecev. Kljub redkemu pojavljanju nas je vseeno zanimalo, kako pogosto se pojavljajo posamezna konkretna vedenja znotraj navedenih oblik nasilja.

Besedno nasilje s strani učencev

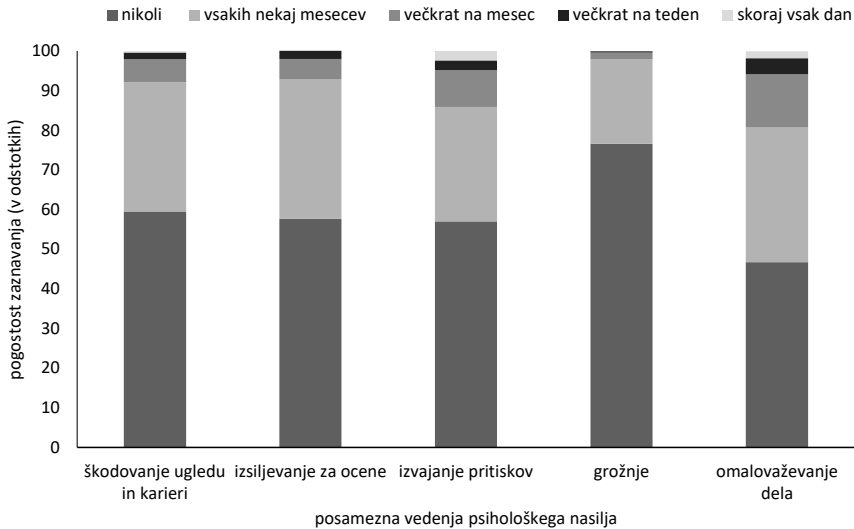
Približno 30 % učiteljev poroča o tem, da jih učenci ne pustijo do besede večkrat na mesec ali pogosteje. Tudi pri preklinjanju se kaže podoben trend, in sicer 38 % udeležencev poroča o tem, da učenci preklinjajo večkrat na mesec ali pogosteje. Pri ostalih vedenjih besednega nasilja pa učitelji ne

Slika 1. Pogostost zaznavanja (v odstotkih) posameznih vedenj besednega nasilja s strani učencev.

poročajo o izraziti pogostosti pojavljanja, saj so večinoma odgovarjali z »nikoli« oziroma »vsakih nekaj mesecev«.

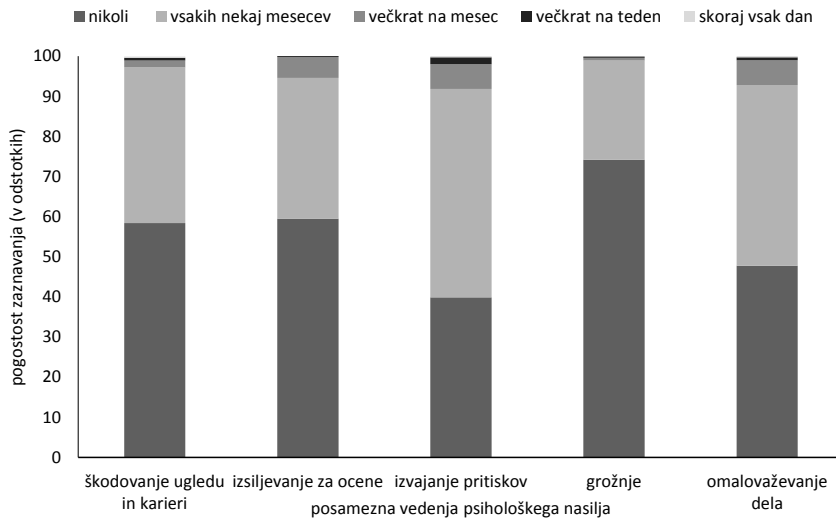
Psihološko nasilje s strani učencev

Slika 2. Pogostost zaznavanja (v odstotkih) posameznih vedenj psihološkega nasilja s strani učencev.

Učitelji večinoma ne poročajo o zaznavanju psihološkega nasilja s strani učencev, pri vseh posameznih vedenjih je namreč pogostost pojavljanja nizka, tj. »vsakih nekaj mesecev« ali »nikoli«. Pri omalovaževanju dela približno petina učiteljev poroča o tem, da se jim to dogaja »večkrat na mesec« ali tudi pogosteje.

Psihološko nasilje s strani staršev

Slika 3. Pogostost zaznavanja (v odstotkih) posameznih vedenj psihološkega nasilja s strani staršev.

Učitelji v večini tudi ne poročajo o zaznavanju psihološkega nasilja s strani staršev, pri vseh posameznih vedenjih je namreč pogostost pojavljanja nizka, tj. »vsakih nekaj mesecev« ali »nikoli«. Vendar pa se v določenih primerih psihološko nasilje dogaja tudi večkrat na mesec ali teden.

Razprava

Z raziskavo smo želeli preveriti, kako pogosto učitelji v osnovnih šolah zaznavajo različne oblike nasilja s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev ter tako preveriti, katere oblike nasilja se sploh pojavljajo. Slovenske in tuje raziskave so pokazale (Dzuka in Dalbert, 2007; Kauppi in Pörhölä, 2012; Lešnik Mugnaioni idr., 2009; Lokmić, Opić in Bilić, 2013), da učitelji ocenjujejo, da je nasilja v šolskem prostoru vedno več.

Analiza naših rezultatov kaže, da učenci nad učitelji izvajajo vse vrste nasilja, najpogosteje pa so učitelji žrtve besednega in psihološkega nasilja, kar je v skladu z ugotovitvami slovenske raziskave (Lešnik Mugnaioni idr., 2009). Raven pogostosti pojavljanja vseh oblik nasilja sicer ni visoka, večina učiteljev namreč poroča o tem, da se nasilje pojavlja vsakih nekaj mesecev ali nikoli. Od vedenj na konkretni ravni pa po pogostosti pojavljanja izstopata preklinjanje učencev in to, da učenci učiteljev ne pustijo do besede. Približno tretjina učiteljev poroča, da se ti dve vedenji dogajata večkrat na mesec ali celo pogosteje. Pri psihološkem nasilju pa udeleženci najpogosteje poročajo o omalovaževanju njihovega dela, in sicer približno petina učiteljev zaznava, da se le-to pojavlja večkrat na mesec ali celo pogosteje.

V šolskem prostoru prihaja tudi do nasilja staršev nad učitelji, rezultati kažejo, da starši nad učitelji najpogosteje izvajajo psihološko nasilje. Na ravni konkretnih vedenj učitelji načeloma ne poročajo o izpostavljenosti več kot na vsakih nekaj mesecev. Poročanja učiteljev kažejo, da starši v povprečju izvajajo manj vseh oblik nasilja kot učenci, hkrati pa več nasilja kot nadrejeni in sodelavci, kar je skladno z ugotovitvami ameriške raziskave (McMahon idr., 2014).

Udeleženci poročajo o pojavljanju nasilja s strani sodelavcev, in sicer sta se za najpogostejši obliki izkazali psihološko in besedno nasilje. Je pa zaznavanje pogostosti nasilja s strani sodelavcev nižje kot s strani učencev in staršev. Do podobnih ugotovitev so prišli tudi McMahon in sodelavci (2014).

S strani nadrejenih pa je po poročanjih učiteljev najmanj nasilja, prav tako je pogostost pojavljanja oblik nasilja najnižja. Učitelji torej v večini primerov poročajo, da različnih oblik nasilja s strani nadrejenih ne doživljajo pogosteje kot vsakih nekaj mesecev.

Celostno gledano je zaznavanje pogostosti nasilja s strani učencev, staršev, nadrejenih in sodelavcev nizko, ne smemo pa zanemariti dejstva, da učitelji poročajo o pojavnosti skoraj vseh vedenj posameznih oblik nasilja, in sicer s strani vseh izvajalcev. Rezultati kažejo, da učitelji pogosteje poročajo o manj intenzivnih oblikah nasilja, kot sta preklinjane in to, da jih ne pustijo do besede, ter redko o hujših oblikah (npr. spolno nasilje, fizični napad ipd.). Če šole težijo k ničelni toleranci do nasilja, potem so ti podatki zaskrbljujoči in nakazujejo na to, da bo treba na tem področju nekaj spremeniti. Za uvajanje sprememb je treba ozavestiti problem in napraviti sistematičen pregled pojavnosti vseh oblik nasilja s strani različnih izvajalcev, kar je bil tudi namen naše raziskave.

Omejitve naše raziskave vidimo predvsem v reprezentativnosti in velikosti vzorca, zato moramo biti pri posploševanju na celotno populacijo osnovnošolskih učiteljev previdni. V toku zbiranja podatkov se je začel kazati trend molčeče večine. Pregled surovih podatkov udeležencev je namreč pokazal, da so večinoma predhodno zaključili z izpolnjevanjem tisti učitelji, ki so navajali, da so pogosto žrtve nasilja (npr. odgovori »večkrat na mesec«, »večkrat na teden«, »skoraj vsak dan«). Sodelovanje je bilo popolnoma prostovoljno, tako obstaja večja verjetnost, da je vzorec sestavljen iz posameznikov, ki niso pogosto žrtve nasilja, kar ni nujno odraz dejanskega stanja. V prihodnje bi lahko posodobili, razširili in dodelali seznam vedenj, ki so bila vključena v vprašalnik, saj so si bila nekatera vedenja preveč podobna med sabo, nekatera pa bi bilo treba bolje definirati in jih kontekstualno prilagoditi. Morda bi bilo smiselno oblikovati tudi posebne sezname vedenj za vsako skupino izvajalcev nasilja posebej.

Zaključek

Ključna ugotovitev naše raziskave je, da se nasilje nad učitelji pojavlja s strani vseh izvajalcev, vendar je pogostost pojavljanja nasilja razmeroma nizka. Rezultati so pokazali, da so učitelji v osnovnih šolah najpogosteje žrtve nasilja s strani učencev, nato s strani staršev, sodelavcev in nadrejenih. Z raziskavo želimo opozoriti na problematiko nasilja nad učitelji in tako spodbuditi nadaljnje raziskovanje tega pojava. Na podlagi ugotovitev menimo, da bi bilo smiselno oblikovati preventivne ukrepe za zmanjševanje nasilja nad učitelji v šolskem prostoru, saj ima izpostavljenost nasilju negativne učinke neposredno na učitelje, posredno pa na učence in ostale posameznike znotraj šolskega okolja. Glede na to, da smo preverjali pogostost pojavljanja konkretnih vedenj, je možno te podatke uporabiti za oblikovanje bolj ciljno usmerjenih ukrepov. Tako šole kot drugi družbeni sistemi, ki imajo vpliv na delo učiteljev, bi namreč morali nameniti več pozornosti pojavu in posledicam nasilja, ki se izvaja nad učitelji. Ker so učitelji deležni nasilja s strani različnih izvajalcev, bi moralo učinkovito preprečevanje nasilja potekati na več ravneh:

- Osredotočiti bi se morali na nivo učencev, učiteljev, šole in staršev ter na interakcije med njimi. Na nivoju učencev bi bilo smiselno pripraviti in izpeljati primarne preventivne dejavnosti na temo medosebnih odnosov, komunikacije, nasilja ter posledic nasilja, pri čemer bi lahko poskušali iz primerov medvrstniškega nasilja izzvati transfer na vse ostale odnose, v katere se učenci vključujejo. Primarne dejavnosti bi

- bile namenjene vsem učencem, bolj usmerjene, sekundarne in terciarne, pa tistim učencem, ki kažejo tveganje ali pa je pri njih določena problematika že izražena (npr. vključitev šolske svetovalne službe).
- Učitelje bi bilo potrebno opozoriti na jasno postavljanje pravil, dosledno upoštevanje dogovorjenih pravil (učitelj kot model ustreznega vedenja), konsistentno vedenje (nagrajevanje in kaznovanje) in transparentnost v komunikaciji. Vloga učiteljev je pomembna tudi z vidika prepoznavanja nasilja in izvajalca nasilja ter zgodnjega ukrepanja za preprečitev le-tega.
 - Šola mora sistemsko zagotoviti ustrezna pravila in ukrepe za primere nasilja, pri čemer je pomembno, da se obravnavajo že manj intenzivna nasilna vedenja, ki na prvi pogled ne delujejo tako škodljivo. V interakciji s starši si mora šola prizadevati za čim bolj ugodne in transparentne odnose, saj to predstavlja preventivno dejavnost za preprečevanje pojava nasilja nad učitelji s strani staršev. Zavedati se je treba, da je nasilje kompleksen večnivojski problem, ki ga je kot takega potrebno tudi obravnavati, če želimo biti uspešni pri njegovem preprečevanju.

Literatura

- Bezenšek, J. in Purgaj, T. (2015). Nekateri sociološki vidiki razširjenosti mobinga med učitelji v osnovni šoli. *Revija za elementarno izobraževanje*, 4, 5–26.
- Dzuka, J. in Dalbert, C. (2007). Student violence against teachers: teachers' well-being and the belief in a just world. *European Psychologist*, 12(4), 253–260.
- Kauppi, T. in Pörhölä, M. (2012). School teachers bullied by their students: Teachers' attributions and how they share their experiences. *Teaching and Teacher Education*, 28, 1059–1068.
- Lešnik Mugnaioni, D., Koren, V., Logaj, V. in Brejc, M. (2009). *Nasilje v šoli: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obravnavanje*. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Lokmić, M., Opić, S. in Bilić, V. (2013). Violence against teachers – rule or exception? *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 1(2), 6–15.
- Longobardi, C., Badenes-Ribera, L., Fabris, M. A., Martinez, A. in McMahan, S. D. (2018). Prevalence of student violence against teachers: A meta-analysis. *Psychology of Violence*.
- Marinšek, S. (2006). Učitelji in starši: na istem ali na nasprotnem bregu? V A. Koren (ur.), *Usposabljanje ravnateljev za spremljanje in usmerjanje sodelovanja med učitelji in starši* (str. 8–49). Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., Anderson, E. M., Reynolds, C. R., Jones, A. in Brown, V. (2014). Violence directed against teachers: Results from a national survey. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753–766.

- Popadić, D. in Plut, D. (2007). Nasilje u osnovnim školama u Srbiji – oblici i učestalost. *Psihologija*, 40(20), 309–328.
- Russo, A., Milić, R., Knežević, B., Mulić, R. in Mustajbegović, J. (2008). Harassment in workplace among school teachers: Development of a survey. *Croatian Medical Journal*, 49(4), 545–552.
- Wilson, C. M., Douglas, K. S. in Lyon, D. R. (2011). Violence against teachers: Prevalence and consequences. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(12), 2353–2371.